

İnceleme: Kadınlar ve Engellilik

İncelenen Çalışma/Çalışmalar: Women with Disabilities: Essays in Psychology, Culture, and Politics [**Engelli Kadınlar: Psikoloji, Kültür ve Politika Yazıları**] (yazan: Michelle Fine ve Adrienne Asch); With the Power of Each Breath: A Disabled Women's Anthology [**Her Nefesin Gücüyle: Bir Engelli Kadının Antolojisi**] (yazan: Susan E. Browne, Debra Connors ve Nanci Stern); Plaintext: Essays [**Düz Yazı: Denemeler**] (yazan: Nancy Mairs); With Wings: An Anthology of Literature by and about Women with Disabilities [**Kanatlarla: Engelli Kadınlar Tarafından ve Engelli Kadınlar Hakkında Yazılan Edebiyatın Bir Antolojisi**] (yazan: Marsha Saxton ve Florence Howe)

İncelemeyi Yapan: Robin Tolmach Lakoff

Kaynak: Feminist Studies, Cilt 15, No. 2, The Problematics of Heterosexuality [**Heteroseksüellik Prolematiği**] (Yaz,1989), s. 365-375

Yayınlayan: Feminist Studies, Inc.

Sabit URL: <http://www.jstor.org/stable/3177796>

Erişim: 28-04-2017 19:38 UTC

JSTOR, bilim insanlarına, araştırmacılara ve öğrencilere, güvenilir bir dijital arşivden geniş bir içeriği keşfetme, kullanma ve içerik ekleme konusunda yardımcı olan kâr amacı gütmeyen bir hizmettir. Üretkenliği arttırmak ve yeni araştırma biçimlerini kolaylaştırmak için bilgi teknolojisini ve araçlarını kullanıyoruz. JSTOR hakkında ayrıntılı bilgi için lütfen support@jstor.org adresi üzerinden irtibata geçiniz. JSTOR arşivini kullanmanız, <http://about.jstor.org/terms> adresinde bulunan Kullanım Koşullarını kabul ettiğinizi göstermektedir.

Feminist Studies, Inc., *Feminist Studies*'i dijitalleştirmek, korumak ve *Feminist Studies*'e erişimi genişletmek için JSTOR ile işbirliği yapmaktadır.

İNCELEME YAZILI
KADINLAR VE ENGELLİLİK

ROBIN TOLMACH LAKOFF

Women with Disabilities: Essays in Psychology, Culture, and Politics [**Engelli Kadınlar: Psikoloji, Kültür ve Politika Yazıları**]. Düzenleyen: Michelle Fine ve Adrienne Asch. Philadelphia: Temple Üniversitesi Yayınları, 1988.

With the Power of Each Breath: A Disabled Women's Anthology [**Her Nefesin Gücüyle: Bir Engelli Kadının Antolojisi**]. Düzenleyen: Susan E. Browne, Debra Connors ve Nanci Stern. Pittsburgh: Cleis Press, 1985.

Plaintext: Essays [**Düz Yazı: Denemeler**]. Yazan: Nancy Mairs. Tucson: Arizona Üniversitesi Yayınları, 1986.

With Wings: An Anthology of Literature by and about Women with Disabilities [**Kanatlarla: Engelli Kadınlar Tarafından ve Engelli Kadınlar Hakkında Yazılan Edebiyatın Bir Antolojisi**]. Düzenleyen: Marsha Saxton ve Florence Howe, New York: New York Şehir Üniversitesi Feminist Yayınlar, 1987.

Engelliler, toplumun geri kalan kısmının genellikle görmezden geldiği bir gruptur. Bununla birlikte, son yıllarda, benzer koşullar altındaki diğer gruplar gibi, engelliler eşitlik ve görünürlük talep etmeye başlamışlardır. Yine diğer gruplarda olduğu gibi, her ne kadar bu hakları ele etme çabaları değerli olsa da, durumu güçleştiren başka etmenler olmuştur. İncelenen kitaplar, yalnızca varlıklarıyla bile, mücadelenin arkasındaki gücü kapsamaktadır; biçim ve içerikleri, halen yazarların ve onlar gibi insanların var olmamış olmalarını veya en azından varlıklarını suçlu bir sır olarak saklamalarını ister gibi görünen bir toplum karşısında cesaretle ve kararlılıktan bahsetmektedir. Bu yazıların gücü, yakıcılığı ve güzelliği bin yıl içinde hepimizin büyük zarar görmesine sebep olan söz konusu tutumların hatasını iletmektedir. Ne mutlu ki, birçok tanığın acı içinde açıkladıkları gibi, bu süreç zorlukla başlamış olsa da, engeller yıkılmaya başlamıştır.

Başlangıçta “engelliler” dedim; kitaplardan çoğu bu terimi başlıkta kullanmaktadır. Terim, açık olmakla birlikte, bazı bakımlardan sorunludur. Temel ikilem, hâkim olmayan grupların çoğunluğu için tanıdıkır. Üyeleri hangi isimle çağrılmalıdır ve kendi isimlerini koyma hakkına sahip midirler? Herhangi bir seçimin sonucu nedir? [Zenci mi, Afrika kökenli Amerikalı mı, yoksa siyah mı? Bayan mı, kadın mı? İhtiyar mı, yaşlı mı, kıdemli vatandaş mı, yoksa altın çağını yaşayanlar mı? Seçimlerin hepsi sorunludur.]

İlk tepki dışlayıcı olabilir: “İsmin ne önemi var ki? Biz gerçeklere bakalım!” “Sopalar ve taşlar kemiklerimi kırabilir ancak sözcükler bana hiçbir zaman zarar veremez” düşüncesiyle “kalem kılıçtan keskindir” düşüncesi arasında sallantıda kalan kültürümüz dilin gücü ile ilgili kararsızdır. Ancak sözcükler *eylemdir*; eylemler gibi, sözcükler de gerçeği değiştirir. Bir insana verdiğiniz isim, o insana, hem sizin için hem de onun için o kimliği verebilir. İsim vermek genellikle güçlü olanın ayrıcalığıdır ve gücünü pekiştirir. Kendisine isim vermek, gücünü geri almak, kendi kimliğini belirleme hakkına sahip çıkmaktır.

Tartışma konusu grup açısından sorun, üyeliğin, neredeyse evrensel olarak şanssızlık, hatta lanet olarak görülmesiyle daha da karmaşık bir hal almaktadır. Bu nedenle, “engelli” terimi, acıma ve korku tepkilerini ve küstah tutumları ortaya çıkarma eğilimindedir ve giderek yeni bir bakış açısı önermek için yeni bir terminoloji haline gelmektedir. Ancak olumsuz imajın gücünden dolayı, uygun düzanim ve yananamlar taşıyan ve istenmeyen anlam taşımayan bir isim bulmak özellikle zordur. Modern İngilizcede en eski terim, Küçük Tim imasından, etkisizlik imalarından ve acıma duygusuyla ilişkisinden ötürü birçok açıdan yetersiz olan “sakat” terimidir.

Bu yüzyıl başlarında, daha nötr [ve “nesnel”] bir terim bulma girişiminde bulunulmuş ve “özürlü” terimi önerilmiştir. Ancak daha yakın bir tarihte bu terim çaresizliği ima etmekle eleştirilmiştir. Ama hem tanımlayıcı bir kesinlik yakalayan hem de olumsuz imalardan kaçınan bir terim bulmak her zaman zor olmuştur. Matbu metinlerde gördüklerim arasında [bütün bu yazıların önerdiği gibi] evrensel kabule muhtemelen en yakın olan, “engelli” terimidir. [Bana göre olmasa da eksikliğini duymayacağımız, “farklı becerileri olan” terimiyle ve zorluğun nihai aşkınlığını gerçekleştirdiğini önerdiği için sevdiğim “malul” terimiyle de karşılaştım.]

“Engelli” terimi bile “özürlü” teriminden çok da farklı olmayan olumsuz bir anlam taşıdığı için sorun devam etmektedir. “Engelli” teriminin “özürlü” teriminden daha örtmeceli olduğu tartışmalıdır; yerine kullanılan diğer kelimeler gibi ilki, sıfat, ikincisi isimdir. Bana göre bu “Yahudi” ismi yerine “Yahudi” sıfatını kullanmak gibidir. Bana “Bir Yahudi misiniz?” sorusu yerine “Yahudi bir insan mısınız?” sorusunun sorulmasını tercih ederdim. Muhtemelen bunun gibi duyarlı tanımlamalar için sıfatların kullanılmasının nedeni, isimlerden farklı olarak bunların yalnızca kısmi bir kimlik yüklemesidir; “Yahudi bir insan” başka kimliklere de sahip olabilir. Ancak bir insana “Yahudi” demek, birçok bağlamda, bunun kimliğinin bütünü olduğunu ortaya koymaktır; söz konusu kişi hakkında tek bilmemiz gereken şeydir. “Özürlü” - “engelli” meselesi de buna paraleldir.

Eşit derecede sorunlu başka bir husus, bu sıfatların, “sakatlama” veya “engelli kılma” eylemlerini gerçekleştiren belirsiz bir aracının varlığını ima eden edilgen ortaçlar olmasıdır. Bu, bir insanın kontrolünün ötesinde güçler tarafından çaresiz bir kurban edilme durumunu mu önermektedir? Böyle bir anlam gerçekten varsa, “engelli” sözcüğü de -“bayan” veya “zenci” gibi bir örtmece, yani dile getirilmemesi gerekene atıfta bulunmanın utancından kurtulmak için uydurulan bir terim midir?¹

İsim seçmenin ötesinde başka ikilemler mevcuttur. Egemen olmayan birçok grup için, üyelik açıktır; toplum büyük ölçüde bir insanı “içlerinden birisi” olarak belirleyenin hangi gözlemlenebilir özellik/özellikler olduğu konusunda mutabıktır. Ancak kimin “engelli” olduğu konusunda daha fazla belirsizlik söz konusudur. **Kategoriye tanımlayan nedir? İsmi de ima ettiği gibi, engelli olmayan ile engelli arasında basit bir ikilem var mıdır? Ya da sözcükler, ister kendilerini “engelli” olarak tanımlamayı ister kendileri seçsin ister seçmek durumunda kalsın, herkesin bir “engelliliği” olduğu anlamına gelmek üzere, bir spektrum veya süreklilik üzerindeki noktaları mı temsil eder? A fiziksel olarak felçli, B agorafobik olabilir, C alerjiden mustarip olabilir; D yoksul, E yaşı geçkin, F bir kadın olabilir. Tümünü kendilerini böyle tanımlayabilir ya da hiçbirisi tanımlamayabilir. Bir sınır çizmeye çalışmanın anlamı var mıdır?**

Kararın hem birey için, hem de genel anlamda toplum için anlamları vardır. Eğer bir şekilde herkesin “engelli” olduğunu kabul edersek, daha görünür veya ciddi şekilde engelli olanı da aramıza almaya başlarız ve artık onlara başkalık ve görünmezlik atfetmeyiz. Belki daha önce paylaştığımızdan daha fazlasını paylaşmaya vurgu yapmaya başlarız. Diğer yandan, dertlerinizin aslında olduğundan daha büyük olduğunu; (örneğin) bir kadın olduğunuz için her iki eli ve ayağı felçli olan bir kişiyle aynı kategoride olduğunuzu, aynı ayrıcalıkları, aynı özel ihtimamı hak ettiğinizi iddia etmek onursuzluk değil midir? Kategorinin genişletilmesinin böyle bir etkisi olabilir. Bilgece bir çözüm ya da başka bir çözüm önerecek değilim; bu konuyu yalnızca bu kitapların hem varlıkları gereği hem de tartıştıkları konular itibarıyla bizi kafa yormaya, yeniden düşünmeye, belirsizliğin dünyamızın bir parçası olduğunu kabul etmeye zorladığını göstermek için gündeme getiriyorum.

Kadınlar ve feministler olarak, bu kitapların okurları özellikle çözümler konusunda şaşkın hissetmektedirler. Bütün kitaplar özellikle engelli kadınların durumunu ele almaktadır. Birçok yazarın belirttiği gibi engelli bir kadın, her bakımdan olmasa da kendileri gibi engelli olan erkeklerden çok daha kötü durumdadırlar. Politika açısından, engelli kadın, diğer kadınlar gibi, görünmez olma veya haklarının gasp edilmesine razı olma eğilimindedir; ekonomik destek ya da diğer desteklerden daha az alır; ataerkil anlayışa daha fazla maruz kalır; temel insan ihtiyaçları, özellikle üreme hakları ile ilgili daha fazla müdahaleye maruz kalır. Kadınların görünürlük, kamusal alanda varlık için mücadele etmeleri gibi, engelliler de aynı şeyler için mücadele verirler ve engelli kadınlar için bu mücadeleler iki kat daha zordur. Ancak Michelle Fine ve Adrienne Asch'in *Women with Disabilities: Essays in Psychology, Culture, and Politics*'te [**Engelli Kadınlar: Psikoloji, Kültür ve Politika Yazıları**] [sayfa 23] kaydettiği gibi, engelli erkeğin kadın arkadaşlarından daha kötü bir durumda olduğu durumlar da vardır. "Engelli erkek" iç çelişkiler yaşar çünkü erkeklerden, stereotipik olarak "becerikli", güçlü-kuvvetli olmaları beklenir. Dolayısıyla toplum, yetkinlik ve özerklik ele etme konusunda engelli kadınlara yardımcı olmakla daha az ilgilidir; kadınların bunları istemedikleri varsayıldığı için, kadınlar bunlara daha az sahip olur. Diğer yandan, "engelli kadın" fazladır. İronik anlamda süper kadındır: süper çocuksu, bağımlı, beceriksiz, hatta stereotipik ideal kadının ötesindedir.

Kadın hareketinin ve engelli hakları hareketinin birçok ortak amacı vardır. Her ikisi de herkes için fırsatları genişletmeye ve opsiyonları arttırmaya adanmıştır. Kadınların son yüzyılda elde etmek için mücadele ettikleri, eğitim eşitliği, istihdama erişim, ekonomik eşitlik, mesleklerin açıklaması ve üreme özerkliği konusunda engelliler de tarihsel olarak sıklıkla aynı gerekçelerle dışlanmışlardır. Medeni haklar mücadelesiyle de güçlü paralellikler mevcuttur. Dolayısıyla, yüzyıl önce, yapamayacakları gerekçesiyle, bu olanağı üretken bir şekilde değerlendiremeyecekleri gerekçesiyle ve karma bir eğitim sınıfındaki varlıkları [eğitimi önemli olan] egemen grubun dikkatini dağıtabileceği gerekçesiyle kadınların yüksek öğrenim görmeleri reddediliyordu. Yarım yüzyıl sonra, siyah okul entegrasyonu hakkında da benzer şeyler söylenmiştir. Aynı argümanlar, günümüzde engellilerin kamu eğitiminde yer almalarına muhalefet amacıyla kullanılmaktadır. **Siyahlar, engelli olmayan kadınlar ve engelliler arasında görünen ortak noktaların sayısı azdır. Ancak toplumun onlara benzer şekilde muamele etme ve onları benzer stereotipik yargılara tabi tutma konusundaki ısrarı, güçsüz grupların egemenlerin gözünde benzer işlevler gördüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıcalıklarını alt grupla paylaşmaya zorlanmadıkları müddetçe, varlıkları egemen gruba kolaylıkla kendilerini üstün görme hissi verir.**

Fine ve Asch, engelli kadınların, kadınların yerleştirildiği kaideyle karşılaştırıldığında bir çift "kaide" üzerinde durduğundan bahsetmektedirler. Engelli olmayan kadınlar gibi, ancak çok daha yüksek oranda, engelli kadınlar aseksüel, hatta rahibe gibi görülmektedirler. Yine engelli olmayan kadınlar gibi, daha karanlık bir tarafları vardır; şeytandırılar, ahlaksızdırlar. Egemen grup için, sembolik günah keçileri işlevi görürler ve dolayısıyla egemen grup onlardan korkabilir, tiksinebilir ve gözlerini veya bakışlarını başka yöne çevirebilirler. [Bu şekilde, bazı toplumlar kadınlardan kendilerini peçelerin ardına gizleyerek görünmez olmalarını talep ederken; diğerleri kamusal alanda yalnız olan herhangi bir kadının bakışla tacize ve istenmeyen dikkatin başka işaretlere uygun nesnelere olduklarını düşünür. Hem kadınlar, hem de engelliler için, bakışlar orantısız önem taşır. Her ikisinin bakışı, her biri farklı şekilde olmak üzere rahatsız edicidir. Dolayısıyla, hukuki, tarihsel, toplumsal ve sembolik olarak iki grubun ve bunların hareketlerinin ortak noktaları çoktur.

Ancak bu her şey için geçerli değildir. Her ikisinin de gündeminde önemli bir madde olan üreme hakları ile ilgili iki grubun farklı perspektifleri vardır. Feministler bedensel özerklikle ilgilidirler: cinsel ilişkiye girmeyi veya başka bir cinsel davranışta bulunmayı seçme veya reddetme hakkı; çocuk doğurma veya doğurmama hakkı; bir çocuğu büyütme veya büyütmemeye hakkı.

Bedensel özerklik, engelli olmayan kadınlar için işyerinde veya sokakta cinsel tacizden kurtulma hakkını da kapsamaktadır. Ancak engellilerin perspektifi, sorunun düşünebileceğimizden daha az belirgin olduğunu göstermektedir. Giriş bölümünde, Fine ve Asch kadın katılımcıların cinsel tacizle ilgili şikâyet ettikleri bir kadın konferansı ile ilgili bir hikâye anlatırlar. Engelli kadınlardan sert bir yanıt gelmiştir: "İki ay ya da otuz yıl cinsel olarak dikkat çekmemeyi deneyin. Ondan sonra görürüz, taciz niteliğinde bile olsa biraz dikkat çekmekten nefret edecek misiniz, etmeyecek misiniz!"

Daha ciddi sorunlar arasında kürtaj ve “yaşama hakkı” başlığı altında özetleyebileceğimiz diğer sorunlar vardır. Yazarlardan hiçbirisi, bir kadının kürtaj hakkı olduğu öncülüyle tartışmamaktadır. Ancak kürtaj bebeğin “kusurlu” -birçok yazarın itiraz ettiği bir sözcük- olma ihtimali nedeniyle talep edildiği zaman sorun daha da yakıcı hale gelmektedir. Mükemmel olmayan bir bebeğin bir artık olduğunu, yaşamasına değmeyeceğini, atılabilir olduğunu, ailenin ve toplumların sırtında bir yük olduğunu ima eden bir felsefenin engellilere (ve başka herkese) gönderdiği mesaj nedir? Amniyosentez kullanılmalı mıdır? Kadınlara, Down sendromu veya spina bifida’lı fetüsleri aldırıp aldırma konusunda karar verme amacıyla kullanılmasını desteklersek, bunun XX kromozomu taşıyan fetüslerin aldırılmasını desteklemek için kullanılmasyla ilgili de aynı şekilde rahat olabilir miyiz? Aynı şekilde, birçok feminist tarafından iyi gerekçelerle desteklenen “yaşam kalitesi” pozisyonları, engelliler özerk insanlar olarak görüldüğü zaman daha karmaşık renklere bürünmektedir. Engelli bir yeni doğan bebek hayatta kalmak için kapsamlı tıbbi prosedürlere (çocuk “normal” doğmuş olsaydı kendiliğinden gerçekleştirilecek olan prosedürler) ihtiyaç duyduğu zaman, hükümet ve hastane politikası ne olmalıdır? Eğer anne babalar, cerrahi müdahaleyi reddetmeyi sorundan kurtulmanın bir yolu olarak görürlerse, devlet devreye girmeli ve onları onay vermeye zorlamalı mıdır? Yazarlar bu çocukların başka herhangi bir çocukla aynı yaşam kurtarma prosedürlerine erişim haklarını sahip olmaları gerektiğini savunmaktadırlar; ancak aynı zamanda bu politikanın ancak hükümet “yaşama hakkı” savunmasını korkakça hastane kapısında terk etmek yerine aileye ve çocuğa cesurca aynı derecede ömür boyu destek sağlamaya hazır olduğu takdirde insani ve yürürlüğe konabilir olduğunu da kabul etmektedirler. Yaşam kalitesi teminatı olmadan yaşama hakkı anlamsızdır. Fine ve Asch, hiçbir kadının iradesi dışında çocuk doğurmaya zorlanmaması gerektiğinin altını çizmektedir. Ancak tutum değiştirmeye yönelik eğitim ve makul kamu politikasıyla kusursuz olmayan bir çocuğu doğurmak ve büyütme bugün birçok insanın gözünü korkuttuğu kadar korkunç olmayabilir. Eğer bir hükümet, kötü niyetli ihmal stratejisiyle Amerika halkına engellilerin insandan alt bir tür oldukları ve özel hizmetleri hak etmedikleri mesajını verirse, potansiyel ebeveynleri korkutmakla ve yılmakla suçlamanın önemli bir bölümü söz konusu hükümetin kapısında oluşacaktır. Ancak diğer sosyal teorisyenler bu liberal merhametin yanlış yere konduğunu iddia ederler. Onlara göre, kusursuz olmayan türleri koruyarak, gen havuzu kalitesini düşürüyoruz; onları destekleyerek zaten kıt olan kaynakları azaltıyoruz. Bunun bedelini ödeyemeyiz.

Ben başka herhangi bir şey yapmanın bedelini ödeyemeyeceğimizi söylemeyi tercih ederdim. Eğer tür hayatta kalacaksa, kim olursa olsun “ötekiler”le empati kurmak zorundayız. Bilimsel uzmanlığımızla muhakkak engellilikleri telafi etmenin yollarını planlayabileceğiz; ancak empati kuramamayı tedavi edebilecek hiçbir protez mevcut değildir. Eğer insan ırkı bu durumda olan üyeler üretmeye devam ederse, çok az kişinin sakatlanmadan kurtulabileceği III. Dünya Savaşının arifesindeyiz demektir.

Bir kültür olarak paylaştığımız, engellilerin perspektifinden yakın bir bakışın bizi yeniden değerlendirmeye zorlayacağı başka sağlam idealler mevcuttur. Freud’un söylemiş olabileceği gibi, engelliler ne ister? Freud gibi, kültür soruyu anlama ve yanıtı bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi ihtiyaçları temelinde çerçevlendirme eğiliminde olmuştur. Profesyoneller (tanım gereği dışarıdan insanlar olan), engellilerin (kadınlar gibi) “normal” olmak istediklerini, “uyum sağlamak” istediklerini, mümkün olduğunca, daha büyük uygunsuzluk pahasına da olsa, normallerle karışmak istediklerini iddia etmişlerdir. Her şeyin ötesinde, göze çarpmamak istemektedirler.² Profesyoneller, kendilerini diğerleri ile kıyaslayarak “anormal” hissetmemeleri için, engellilerin özel okullarda ayrı tutulmaları gerektiğini iddia etmekte ve hareketliliği ve beceriyi düşürerek de olsa, kullanıcılarının “daha normal” görünmelerini sağladığı için, takatten düşüren ve taşınması zor, hantal protezlerin kullanılmasını savunmaktadır. Burada, başka her yerde olduğu gibi, toplum bir insan olasılığı spektrumunun çeşitliliği fikrine alışmak; farklı ya da “öteki” olan herhangi bir kişiyle ilgili utançından, tiksintisinden ve rahatsızlığından kurtulmak zorundadır. Çok uzun süre bu utançla inkâr ederek ve bunu bizden ayırmaya çalışarak baş etmeye çalıştık; bunun işe yaramadığını, muhtemelen “normallere” de en az “anormallere” verdiği kadar zarar verdiğini kabul etmenin vakti gelmiştir.

*Stigma*³ adlı eserinde, Erving Goffman toplumsal olarak küçük görülenlerden, “çürümüş kimlikli” olanlardan bahsetmektedir. Ayrı bir insanlık türünü, nedeni ne olursa olsun dünyaya ait olmayan, dünyaya tam katılımına izin verilmeyen herkesi, suçluları ve ailelerini; meslekleri nedeniyle zehirlenenleri (örneğin, cellâtlar ve fahişeler); ırkı, dini veya etnik kökeni kabul edilemez olanları ve engellileri dâhil etmektedir. Hepsi kendi dünyalarında, ayrı bir yerde yaşarlar. Bu, çoğunlukla toplumun seçiminin sonucudur ancak Goffman oldukça şaşırtıcı bir şekilde bunun küçük görülen kişinin kendi tercihi de olabileceğini kaydetmektedir. “Normallliği” veya uyum sağlamayı *summum bonum* (en yüksek iyi) olarak görmeleri şart değildir.

Tartışma konusu kitap geniş bir şekilde birleştirilmiş bir bakış açısını temsil etmektedir. Hepsî belagatli engelli savunucusudur ve katkı sağlayanların her biri, durumu kendi yöntemiyle ele alır. Ancak bu daha geniş birlik içerisinde, birçok perspektif temsil edilir. Dört kitabımızdan üçü, farklı yazarlar tarafından hazırlanan yazı koleksiyonlarıdır; dördüncüsü tek başına Nancy Mairs tarafından kaleme alınan denemelerden meydana gelmektedir. Her bir cilt, görevine biraz farklı bir şekilde yaklaşır.

Üç antoloji, çok sayıda kontinüadan herhangi birisi üzerinde organize edilebilir: sosyal bilimler ve beşeri yaklaşımlar arasında; nesneden öznel; akademikten edebiye; kişiselden kişisel olmayana. Fine ve Asch tarafından hazırlanan koleksiyon, katkı sağlayanlardan çoğu bakış açılarını kişisel veya başka türlü anekdotlarla keskinleştirip açıklasa da, spektrumun sosyal bilimsel, nesnel ve kişisel olmayan ucunu temsil etmektedir. Koleksiyon akademik alanların ve perspektiflerin çeşitliliğinde dengelenir. Üç bölüme ayrılır: engelli kadınları öz imgesi, kişisel ilişkilerinde engelli kadınlar ve engelliler için kamu politikası. Denemelerden bazıları olgu ve sayılarla -kaç tane, yüzde kaç- dolu sosyolojik denemelerdir. Diğerleri, engelliliği kendi kuralları ve ritüelleri olan bir azınlık kültürü olarak gören antropolojik denemelerdir; bazı denemeler, Freudcu bakış açısının erdemlerini, nesne ilişkilerini ve engellilikle ilgili diğer psikolojik bakış açılarını değerlendiren psikolojik denemelerdir; bir katkı edebiyatta rol modelleri olarak engelli kadınların çok az sayıda olmasını dikkate alan beşeri denemeler olarak sınıflandırılabilir. Ben yaklaşımların birleşimini canlandırıcı buldum; her ne kadar denemelerden bazıları bekleneceği gibi diğerlerinden daha kolay okunabilir olsa da, hiçbir karışıklık veya ayrılık anlamı yoktu. Bunun gibi bir koleksiyon en derin noktasını açıkça belirlemektedir ve yazarların her biri, kendi yöntemini oluşturur - fırsat verildiği takdirde engelliler tam anlamıyla yaşam sürme kabiliyetine sahiptirler.

Diğer antolojiler ve *Plaintext: Essays* [**Düz Yazı: Denemeler**] (yazan: Nancy Mairs), kişisel anekdotları, öznel engellilik deneyimini öne çıkarmaktadır. Ancak alanda geniş bir aralık mevcuttur. Yazarların çoğu, bizzat engelli kadındır veya sıklıkla engelli bir kadının arkadaşı veya ailesidir. Tümü kişisel engellilik deneyiminden bahseder - ama kaç sesle! Biz, daha geniş olan dünya, “onları” birbirine yapıştırma, “engellileri” uygun gördüğümüz hangi karakter ve tutum türlerini atfedebileceğimiz bir stereotip olarak görürüz. Ancak engelliliği deneyimlemenin ve engellilik hakkında konuşmanın diğer insan koşullarını deneyimlemenin ve bunlar hakkında konuşma yolları kadar yolu vardır; birkaçını belirtmek gerekirse, nükteli bir şekilde, ironik bir şekilde, kızgın bir şekilde, umutsuz bir şekilde, cesurca, gerçekçi bir şekilde. Yazarların çoğu, parlak ve edebi tanıklıkları keyifle okunan profesyonellerdir. Özellikle Nancy Mairs, hem kendi kitabında, hem de Marsha Saxton ve Florence Howe’un *With Wings: An Anthology of Literature by and about Women with Disabilities* [**Kanatlarla: Engelli Kadınlar Tarafından ve Engelli Kadınlar Hakkında Yazılan Edebiyatın Bir Antolojisi**] adlı çalışmasına yaptığı katkıda, derinliğin, duyarlılığın ve gücün yazarıdır. Bir kadın ve bir engelli olarak yaşadığı deneyimi tasvir ettiği akılda kalıcıdır. Ancak diğerleri, özellikle Susan E. Browne, Debra Connors ve Nanci Stern tarafından düzenlenen *With the Power of Each Breath: A Disabled Women's Anthology* [**Her Nefesin Gücüyle: Bir Engelli Kadının Antolojisi**] adlı çalışmada yazarlar görünüşe göre yazarken zorlanan amatörlerdir.

Okumaya başladığım zaman ilk tepkim, belli bir estetik mesafeyle hatta tepeden bakmak oldu; yayınlanan bir yazıda inceltilmiş ifadeler bekliyoruz. Ancak okumaya devam ettikçe daha kaba bir dille yazılan yazıların genellikle daha fazla şey anlattığını ve daha akılda kalıcı olduğunu fark ettim. Hünerli bir üslup okuyucuya keyif verir, yazarın acısını hissetmeyi kolaylaştırır ve bunun gibi kitaplarda, acıyı ve diğer duyguları tecrübe etmek, tıpkı bir sosyal bilimler makalesinde istatistiklerin kavranmasında olduğu gibi, anlamak açısından çok önemlidir. Son olarak, sayıları görece az olan bu parçaları dâhil etmeyi seçmek, engelli olmanın bir düzeltere olduğunu söylemenin bir yoludur: farklı becerileri olan insanları bir araya getirir.

Her ne kadar kitaplar geniş bir deneyim yelpazesini kapsasa da, geniş bir perspektif seçiminden bakıldığında, Fine ve Asch'in belirttiği gibi, bunlar sadece başlangıç niteliğindedir. Bilmemiz gereken çok şey vardır. Yazarlar ileride araştırılması gereken, "gizli" engelli kadınlar (agorafobi gibi daha az görünür olan engelli olan kadınlar); engelli doğmakla, genç yaşta ve sonraki yıllarda engelli olmak arasındaki fark; engelli kadınlar ve partnerleri; ırk, sınıf, toplumsal cinsiyet ve engellilik; işlerini başarıyla yapan engelli kadınlar (nasıl ve ne?); anne olarak engelli kadınlar ve kurumlarda yatan engelliler (bu ciltlerde yer alan makalelerin çoğu evde yaşayan kadınlar tarafından veya onlar hakkında yazılmıştır).

Engelliler, kadınlardan ve siyahlardan bile daha fazla gölgede hatta görünmez olarak yaşamış, lafi bile edilmemiştir; onlar hakkında çok az şey yazılmıştır, onların perspektifinden yazılanlar ise, daha da azdır. Genelde meslek-rehabilitasyon perspektifinden yazılanlar olmak üzere, yazılmış olanların çoğu, (makalelerden yapılan alıntılardan yargılayacak olursak) büsbütün ataerkin olmasa bile duyarsızdır. Elbette, toplum engellilerin kendi adlarına konuşmalarını ya imkânsız ya da uygunsuz olarak görmektedir. Engelli kadınların ve erkeklerin mal veya hizmet alımı sırasında yaşadıklarını duydum; garsonlar ya da tezgâhtarlar, görme veya işitme engelli olmadıkları halde, onları değil, yanlarındaki engelli olmayan kişiyi muhatap alarak "O ne istiyor?" diye soruyorlardı. Bu kitaplar engellilere ses vermeye başlar, bu sesle birlikte nihayet görünürlük ve tam katılım da gelecektir.

Bunlar gibi koleksiyonlar, başka bir yerde ender olarak birleşen iki işleve hizmet eder (akademi uygunsuz bir şekilde söz konusu birleştirmeyi uygunsuz bulduğu için): analiz ve savunma. Yazılardan bazıları birini diğerinin önüne geçirir veya birisini açıkça, diğerini ise alt metin olarak geliştirir. Ancak "Ne yapmalı? Bu neden oldu?" sorularını sormadan en serinkanlı makaleyi bile okumak imkânsızdır ve okur en heyecan verici ve ikna edici metni bile derin entelektüel anlayışla tamamlar.

Bütün bu kitapları bu çeşitlilikte okumanın muazzam bir faydası okuru tartışılmamış, son derece zehirli engellilik kutuplaşmasına taşımasıdır. İnsanlık bir bütün olarak, kutuplaştıran bütün özelliklerin birbirini dışlamayıp tamamladığını unutarak bütün kutuplaşmalarla avunmaktadır - o erkek, o kadın; bu doğru, o yanlış; ben engelli değilim, sen engellisiz. Akademisyenler mümkün olursa, bu hastalığa birçok kişiden daha dayanıksızdırlar. Düzenli disiplin kategorilerimizi severiz. Üniversitelerin çoğu disiplinler arası dersler vermeyi veya disiplinler arası araştırma yapmayı zorlaştırmakta, hatta imkânsız kılmaktadır. Sosyal bilimciler, sosyal bilimciler tarafından sosyal bilim terimleriyle, özenle oluşturulmuş sosyal bilimsel sentaksla yazılan yazıları severler; hümanistler daha zarif, daha az genel veya tanımlayıcı yaklaşımı tercih ederler. İkisinin bir araya getirilmesi, bir tür ırkların karışması gibi nahoş karşılanır. Aslında akademisyenler yalnızca tek bir şey üzerinde anlaşmaya varırlar: akademisyen olmayanlar, sorumsuz ve bilimsel olmadıkları için tartışmanın dışında kalmalıdır.

Bu nedenle, bu koleksiyonlar çeşitli amaçlara hizmet etmektedir. Engelli okur için, bunlar fikir, rol modelleri, olanak sağlar. Engelli olmayanlara daha zahmetli, kesinlikle farklı olan bir başka yaşam biçimi görüşü sağlar. Her iki grup engellilerle toplumun kalan kesimi arasındaki bağı, görünmezliği oluşturan ve güçlendiren bariyerleri yıkmaya gerekliliğini anlamıştır.

Son olarak, okur başka bir şey daha öğrenebilir. Kitapların, insan deneyiminin ortaklığını vurgulayan içerikleri ve tamamen farklı yöntemleri, yaklaşımları ve perspektifleri birleştiren biçimleri nihai olarak derin bir ifade oluşturur. Herhangi bir şeyi tam anlamının ancak bu birleşimleri başararsak mümkün olabileceği bilgisini ediniriz. Bütün bu koleksiyonların ve her birinin içindeki yazı çeşitlerinin yan yana dizilmesi gibi, daha zengin bir bütün meydana getirmek üzere bir araya gelir ve böylece, son olarak engelliler de dâhil olmak üzere herkesi “biz” alanına dâhil ederek birlikte, karmaşıklığı, onuru ve insan olmanın özelliğini tanımlayan bütünlüğü elde ederiz.

NOTLAR

1. Örtmecelerin kavramsallaştırılması ve kullanımları ile ilgili bir tartışma için bakınız Robin Lakoff, *Language and Woman's Place* [**Dil ve Kadınların Yeri**] (New York: Harper ve Row, 1975).
2. A.g.e. Sigmund Freud, "Some Character-Types Met with in Analytic Work. I: The 'Exceptions.'" *Standard Edition of the Complete Works of Sigmund Freud* [**Sigmund Freud'un Bütün Eserlerinin Standart Baskısı**], editör ve tercüman: James Strachey, 24 cilt. (Londra: Hogarth Press, 1955), 14: 311-35'te. Kadınlar, der Freud, "normal" erkek cinsel organları olmadığı için utanç duyarlar; bu kusur, onlara "istisna" statüsü verir, buna engelliler de dâhildir. Bu kategoriye III. Richard'ı ve aynı temellerde genel olarak kadınları dâhil etmiştir.
3. Erving Goffman, *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity* [**Stigma: Çürümüş Kimlik Yönetimi Hakkında Notlar**] (New York: Simon ve Schuster, 1963).